

ВІДОМИЙ РІВНЯНИН ВІДЗНАЧАЄ 90-РІЧЧЯ!

ВОЛОДИМИР КУЛІЙ – СТАРОЖИЛ РІВНОГО, З ДОЛІ Й УСТ ЯКОГО ТРЕБА ПИСАТИ НАШУ ІСТОРІЮ

27 січня виповнилося 90 років від дня народження Володимира Мануїловича Кулія – корінного рівнянина, якого краєзнавці називають «ходячою енциклопедією Рівного». Він, здається, знає усі рівненські закутки, може годинами розповідати про всілякі подробиці міського життя далеких 30-х, знає сотні імен рівнян, з якими пов'язана історія Рівного. До пана Володимира десятки разів зверталися за консультаціями і порадами дослідники минувшини, журналісти і документалісти, його спогади вміщені у книгах, наукових статтях та монографіях.

Тим часом залізні стражі радянської диктатури вели за ними нагляд. До того ж, стався у Рівному зухвалий акт – у центрі міста в новорічну ніч 1946 року підірвали пам'ятник Сталіну.

З розповіді В.Кулія: «У 1941 році зблизнули вулиці, де зараз стоїть театр, розбомбили, а потім її розчистили і там зробили сквер, а в його центрі у 1945 році поставили пам'ятник Сталіну. Скульптура

дванадцятьох – Людмилу Негребецьку, Миколу Негребецького, Раю Судік, Лїду Дзівак, В'ячеслава Новака, Степана Куйбіду, Бориса Рудакова, Георгія Безсонова, Бориса Андрущенка. Потім зі Львова привезли Ярослава Клепача і Олександра Омельчука... Ніяких судів не було. Усе вирішувала «трійка». Нам дали різні терміни – від трьох до десяти років по-

МВС. Став тоді батько – старий Мануїл Кулій оббивати пороги міських властей, щоб повернути свій дім. Натомість у 1957 році викликають Кулія до міліції і дають 24 години на те, аби знову покинув Рівне, бо у Томську їм не дали права на повернення у рідне місто.

Поки батьки притулились з молодістю невісткою Ганною у маленькій хатині в

Володимирі Кулію і його родині випала нелегка доля, яка спіткала тисячі українців у повоєнні 40-і, коли їх незаконно і жорстоко карала репресивна радянська машина ув'язненням і вивезенням до Сибіру. Попри всі страждання безневинно репресованих, вони повернулися у рідне місто, у рідну батьківську домівку, в якій нині мешкає вірне подружжя Куліїв – Ганна Олексіївна та Володимир Мануїлович.

Перегорнемо ж і ми сторінки спогадів Володимира Кулія.

БАТЬКІВСЬКИЙ ДІМ

Кулії з діда-прадіда мешкали на вулиці, яка за російського царату носила назву Аптекарьська, за польської влади – 13-ї дивізії, німецькі окупанти дали їй назву – СС, радянська влада назвала її Червоноармійською, а нині це вулиця Симона Петлюри.

Там, маючи наділ землі, збудував хатину Назар Кулій, який мав двох синів – Васіяна і Мануїла. У 1920 році Мануїл повертається з війни і у 32-річному віці одружується з рівнянкою Уляною Качкало. Разом з братом Васіяном на батьківській землі будує нову хату. У Мануїла і Уляни Куліїв народилося троє синів. Колишній солдат-фронтовик став займатися сільським господарством, бо у спадок дістав батьківську землю і господарку. Подбали Кулії, щоб дітям дати освіту, ростили їх українськими патріотами. Тож віддали хлопців на навчання до приватної української початкової шестикласної школи імені гетьмана Івана Мазепи.

...Важко відділити життя родини від життя міста, все тут переплітається і віддзеркалюється. Вулиця С. Петлюри – рідна для Володимира Мануїловича і про неї він може розповісти наймовірно багато. Старожил називає прізвиська власників будинків, описує первісний вигляд тих кам'яниць, що збереглися до сьогодні і тих, які вже зникли. Згадує події, які відбувались на вулиці за різних влад.

Та найсумніша подія з його особистого життя сталася в його юні повоєнні роки.

АРЕШТ. ЗА ВІЩО?

У 1944 році, після звільнення Рівного від німецьких окупантів, 54-річного Мануїла Кулія мобілізували в протиповітряні війська МВС. Ця військова частина розміщувалася на вул. 16 липня. Її бійці після бомбардувань розчищали зруйновані будинки, знешкоджували нерозірвані бомби. Мануїл повернувся додому в 1945 році і до його Георгіївського хреста додалася ще й медаль «За Победу».

Володимир після війни продовжив навчання у школі. Тоді за парти сіли переростки, адже в час німецької окупації школи не працювали.

- Ми займалися спортом, були членами клубу «Спартак». Займались футболом, баскетболом, катались на лижах. Їздили навіть на змагання у Харків. Жили молодим веселим життям...

була сірою кольору, на повен зріст, одягнений був «батько Сталін» в шинелю. Підірвали пам'ятник вночі, причому напроти було 1-ше відділення міліції! А вже до ранку на той постамент поставили другий пам'ятник, який перевезли з будинку офіцерів, який вже був без шинелі і мав бронзовий колір. Люди вранці те побачили й перешіптувались, що Сталіна вночі роздягли. Отакий казус був. Звичайно ж, шукали винуватців, але й до цього часу не знають, хто це зробив».

22 березня 1948 року о 4-й годині ранку до Куліїв прийшли з обшуком. Гебісти перевернули всю хату, усі мішки повивертали, всюди заглянули. Нічого «крамольного» не знайшли, хоча обкладинка журналу «Зоря» (його очевидно й шукали), розмальована однокласником Рудаковим, лежала на етажерці. У той день 20-літнього Володимира лихо минуло. Хоча в ту ніч забрали його шкільних друзів Куйбіду, Новака, Безсонова, Рудакова... По Володимира Кулія прийшли у травні. Протримали в установі МДБ три дні, водили на допити, примушували писати зізнання. А що писати? В чому винен? Тож мусили відпустити. Однак на прощання начальник міського відділу МДБ Омельченко сказав: «Иди, иди... Ты все равно придешь к нам. За тобой Север скучает...»

СТ. 54 З ЧОТИРМА ПУНКТАМИ

Третій раз прийшли 22 липня 1948 року і забрали Володимира вже без повернення.

- Взяв пальто, чоботи і повели мене у внутрішню тюрму, що була на території міського відділу МДБ на вул. Пушкіна. Поставили, руки назад зв'язали якимсь рушником. Так я простояв півдня. А потім повели мене в тюрму. Камера-бокс розміром 50 x 50 см – собача будка, а на дворі спека до + 30, голова розколюється від болю, води не дають. Так мене тримали три доби. Лежати немає де, хіба що присісти... Потім кинули мене до камери великої, але щент наповненої арештантами. На допити водили увечері. Кайдани на руки – і пішов. Кабінет слідчого від тюрми був за сто метрів. Написали мені увесь політичний кодекс: ст. 54 з чотирма пунктами. Слідчий Конін, який вів мою справу, сказав, що мене треба розстріляти... перевезли в Дубенську тюрму і там зачитали вирок. Тоді заарештували нас

термини – від трьох до десяти років позбавлення волі й розіслали по різних тюрмах. Мені за ст. 54 п.12 дали 5 років, – згадує Володимир Мануїлович.

І почалися довгі важкі етапи політв'язня Володимира Кулія – українського юнака, хлібороба, спортсмена, сина солдата двох світових воєн.

НА ЛІСОПОВАЛІ

«Століпінський» вагон віз арештантів до пересильних в'язниць Бердичева, Києва, Ленінграда, Вологди. І ось нарешті табір на станції Єрцево Архангельської області. Там Кулій «освоював» нову професію звальщика лісів на лісоповалі.

- В таборі нас було більше 500 чоловік. Ми мали загальну зону, могли з барака в барак піти після роботи. Були випадки, що утікали, підкопи робили, але це не мало успіху. Начальство теж різне було. Один майор сам хліб купував і людям в табір носив, щоб їх підтримати. Влітку працювати було легше, а взимку, коли по пояс снігу, дуже важко. Підрубаєш ялину, а той сніг на тебе сиплеться, мокрий приходиш. Вирубаємо ділянку, розпалимо вогнище, сушимося, їжа – баланда. Мені іноді приходили посилки з дому, що було вагомою підтримкою. Поки не вивезли батьків...

28 квітня 1950 року в один день виселили багато рівненських родин, у кого вже хтось відбував покарання в таборах. Батьків Кулія і його молодшого брата вивезли спочатку до Клеванського замку на пересильний пункт, де вони чекали розпорядження з Москви, бо їхню долю вирішувало «особое совещание». Прийшов вирок – на довічне поселення в Томській області.

Значні політичні зміни принесла у 1953 році смерть Сталіна. Змінились на краще і долі безневинних жертв репресій.

- Після смерті Сталіна була велика амністія. Ті, котрі були засуджені за статтями до 5 років, підпали під амністію. Мене звільнили зі зняттям судимості.

ПОВЕРНЕННЯ ДОДОМУ

Звільнившись, Володимир поїхав у Томськ до батьків. Там він зустрів свою долю – Ганну Фурманюк, таку ж безневинно репресовану дівчину з с. Сапожин, що на Рівненщині. Молоді поборалися. В Сибіру в них народився їх первісток Віктор.

У 1956 році родина Куліїв повертається на батьківщину, до Рівного. А в їхній хаті живе інший господар – лікар, майор

невісткою Ганною у маленькій хатині в Житомирі, син поїхав до Москви шукати правди. Пробився до самого Кремля і зрештою віднайшов ті шляхи, де вирішилось питання про реабілітацію батьків. Так закінчилось сім років поневірянь Мануїла й Уляни Куліїв. Повернулись вони у рідну хату, на рідну вулицю, щоб знову сіяти хліб. Хоча жити в тій хаті Мануїлу залишилось лише два роки.

НОВЕ ЖИТТЯ

Володимир Мануїлович після повернення із таборів закінчив Львівський технікум радіоелектроніки і все життя, до виходу на пенсію, працював електриком. Спочатку – у млині, а потім – у «Міськвітлі» м. Рівне. Був висококваліфікованим спеціалістом, мав авторитет у колективі, але жодного разу при радянській владі його не нагородили бодай якоюсь трудовою відзнакою, на яку його пропонував колектив. Навіть медаль «Ветеран праці» боєлися вручити, бо ж все ж такі «бувший».

Рік, коли Україна стала незалежною, для цієї родини був довгоочікуваним і омріяним. Подружжя Куліїв було одним із активних громадських активістів, які гуртувалися навколо товариства «Просвіта» і «Союзу українок», підтримували ідеї «Народного руху». Вони жили кожним демократичним поступом держави, переймалися будь-яким хибним чи невірним кроком її розбудови.

Затишна хлібосольна оселя Куліїв. Пані Ганна – чудова господиня і вишivalьниця, а ще вона у свої 85 – активний користувач соціальної мережі Фейсбук. Пан Володимир завжди дуже радо приймає усіх, хто досліджує минувшину нашого краю, неймовірно цікавий співрозмовник. А їх двір з ранньої весни до пізньої осені тоне у квітах. Це справді райський куточок у центрі міста, що сховався за сучасними багатоповерхівками.

Володимира Мануїловича знають і поважають рівняни. У 2013 році йому вручена відзнака «За заслуги перед містом».

З нагоди 90-річного ювілею зичимо поважному рівнянину Володиміру Мануїловичу Кулію міцного здоров'я, позитивних емоцій від добрих новин, які відбуватимуться в рідній Україні, за яку завжди болить його патріотична душа.

Галина ДАНИЛЬЧУК,

фото автора

та із сімейного архіву Куліїв